

บทความวิจัย

**เรื่อง การขยายตัวของลัทธิทหารนิยมกับการเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา
ของกองทัพญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930 – ค.ศ. 1945**

โดย

นางสาว ภัชรีย์ญา พรชนันธุ์สกุล

รหัสนักศึกษา 05520750

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงทิพย์ เกียรติสกุล

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ

สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2555

ชื่อเรื่อง	การขยายตัวของลัทธิทหารนิยมกับการเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา ของกองทัพญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930 – ค.ศ. 1945
ชื่อนามสกุลนักศึกษา	นางสาวภัชริษญา พรณัชชญ์สกุล รหัสนักศึกษา 05520750
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล
ปีการศึกษา	2555
คำสำคัญ	ลัทธิทหารนิยม สงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่น
บทคัดย่อ	

บทความวิจัยเรื่อง “การขยายตัวของลัทธิทหารนิยมกับการเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาของกองทัพญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930 – ค.ศ. 1945” เป็นบทความวิจัยที่ศึกษาถึงการก้าวขึ้นมาอิทธิพลในระดับโลกของกองทัพญี่ปุ่น โดยใช้ลัทธิทหารนิยมในการดำเนินการขยายอำนาจเพื่อให้ญี่ปุ่นกลายเป็นจักรวรรดินิยม ซึ่งการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930 - ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นสามารถขยายอำนาจของตนไปยังภูมิภาคต่างๆ จนในที่สุดก็นำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา โดยบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษา ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น การดำเนินการขยายอำนาจของกองทัพญี่ปุ่นออกสู่ภายนอกประเทศ ตลอดจนผลกระทบจากการดำเนินนโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นที่มีต่อญี่ปุ่น ทั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นรองซึ่งประกอบด้วยหนังสือ บทความจากวารสารภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงที่มีการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก ญี่ปุ่นไม่ต้องการให้ประเทศของตนตกเป็นอาณานิคม จึงเร่งพัฒนาประเทศด้วยนโยบายของรัฐตามแนวทาง “ฟูโกกุ-เคียวเฮ” การพัฒนาประเทศตามนโยบายดังกล่าว ส่งผลให้ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาไปอย่างรวดเร็วจนทัดเทียมกับตะวันตก หลังจากนั้นกองทัพญี่ปุ่นจึงได้ขยายอิทธิพลออกสู่ภายนอกประเทศโดยใช้ลัทธิทหารนิยม ซึ่งนำพาญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา แต่สุดท้ายผลจากการพ่ายแพ้สงครามได้ผลักดันให้ญี่ปุ่นต้องประสบกับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

บทนำ

ในสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868 – ค.ศ. 1912) ถือเป็นช่วงที่มีความสำคัญของประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่ เพราะเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศตามนโยบายที่เรียกว่า “ฟูโกกุ-เคียวเฮ” หรือที่แปลเป็นภาษาไทยว่า “ประเทศที่มั่งคั่ง-ทหารที่เข้มแข็ง” โดยในส่วนของการพัฒนาทางการทหารได้เน้นการพัฒนาการทหารเพื่อให้มีศักยภาพและอำนาจทัดเทียมกับมหาอำนาจตะวันตก รวมทั้งเพื่อรักษาเอกราชของชาติไว้ให้รอดพ้นจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงมีกองทัพที่แข็งแกร่งจนสามารถรุกรานประเทศต่างๆ โดยดำเนินการตามแนวทางลัทธิทหารนิยมในการขยายอำนาจออกสู่ภายนอกประเทศทำให้สามารถยึดครองประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปให้ประเทศญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา

การศึกษาในหัวข้อ “การขยายตัวของลัทธิทหารนิยมกับการเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาของกองทัพญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930 – ค.ศ. 1945” เป็นประเด็นที่เน้นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930 – ค.ศ. 1945 การดำเนินการขยายอำนาจของกองทัพญี่ปุ่นออกสู่ภายนอกประเทศญี่ปุ่น ระหว่าง ค.ศ. 1930- ค.ศ. 1945 รวมทั้งผลกระทบจากการดำเนินนโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นที่มีต่อญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะผลกระทบที่ตามมาหลังจากเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพานี้ได้สร้างความเสียหายให้แก่กองทัพญี่ปุ่น และสร้างบาดแผลทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้แก่ประชาชนทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้หลายๆ ประเทศยังคงร่วมกันประณามการกระทำของญี่ปุ่นที่ทำให้เกิดความเสียหายมากมายจนมีอาจสามารถประเมินค่าได้

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น

ระหว่าง ค.ศ.1930 – ค.ศ.1945

ในช่วงสมัยเมจิเป็นช่วงที่ประเทศตะวันตกต้องการล่าอาณานิคมประเทศต่างๆ รวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นจึงตั้งเป้าหมายที่จะรักษาเอกราชของชาติให้รอดพ้นจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างชาติให้มีความมั่นคง เพื่อให้ทัดเทียมกับชาติในตะวันตกอีกด้วย โดยปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น สามารถแบ่งออกเป็นปัจจัยภายในประเทศ ประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องชาตินิยมที่ปรากฏในศาสนาชินโต การดำเนินนโยบายของรัฐตามแนวทาง “ฟูโกกุ-เคียวเฮ” และนโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น ส่วนปัจจัยภายนอกประเทศประกอบด้วย อิทธิพลการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก ความไม่เป็นธรรมของสนธิสัญญาที่ญี่ปุ่นต้องยอมทำกับชาติตะวันตก และความล้มเหลวขององค์การสันนิบาตชาติ ในกรณีแมนจูเรีย ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดของแต่ละปัจจัย โดยสังเขปดังนี้

1.1 ปัจจัยภายในประเทศ

ปัจจัยภายในประเทศนับเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นจนนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา เพราะตั้งแต่สมัยเมจิที่เกิดการปฏิรูป ทำให้ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ประเทศทัดเทียมกับชาติตะวันตก ซึ่งยกตัวอย่างของปัจจัยภายในประเทศญี่ปุ่นที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นมีดังนี้

1.) ความเชื่อเรื่องชาตินิยมที่ปรากฏในศาสนาชินโต

ศาสนาชินโตเป็นศาสนาดั้งเดิมของญี่ปุ่นและเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นจากการตีความหมายต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นภายในประเทศญี่ปุ่น ศาสนาชินโตได้มีความสำคัญต่อคนญี่ปุ่น เพราะคำสอนของศาสนาชินโตได้อธิบายธรรมชาติการกำเนิดของคนญี่ปุ่น โดยมีคัมภีร์ที่เป็นเหมือนประวัติความเป็นมาของคนญี่ปุ่น ดังนั้นคนญี่ปุ่นจึงเชื่อว่าตนไม่ใช่คนธรรมดา แต่เป็นเทวดา ส่วนพระจักรพรรดิญี่ปุ่นก็ไม่ใช่สมมุติเทพ แต่เป็นเทวราชโดยตรง และเมืองญี่ปุ่นนั้นก็ถือว่าเป็นเมืองเทวดา (ทวิศักดิ์ รัตนศรี 2516 : 3) ดังนั้นเมื่อคนญี่ปุ่นเชื่อว่า ตนเองเป็นลูกพระอาทิตย์ มีเลือดที่บริสุทธิ์และสะอาด รวมทั้งปลูกจิตสำนึกภายในจิตใจให้คนญี่ปุ่นเกิดสำนึกร่วมกันในความเป็นญี่ปุ่นและได้แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติที่ยังคงเหลืออยู่ท่ามกลางความแปรเปลี่ยนของสังคม

นอกจากนี้ศาสนาชินโตยังส่งเสริมสามัคคีธรรมภายในชาติและความรักชาติอย่างรุนแรง (ทวิศักดิ์ รัตนศรี 2516 : 8) โดยมีหลักใหญ่ของศาสนาชินโตอยู่ 3 ประการ เรียกว่า กักดีสาม คือ 1. ความ

ภักดีต่อครอบครัว ความหมายในข้อนี้รวมถึงการเคารพผู้อาวุโส บิดา มารดา รวมถึงบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว เช่นเดียวกับความเชื่อทางจีน หลักธรรมข้อนี้ก่อให้เกิดความนอบน้อมต่อผู้อาวุโส 2. ความภักดีต่อชุมชน มีผลต่อชุมชนญี่ปุ่น คือ ชาตินิยม การที่คนญี่ปุ่นมีความรักชาติ หลงชาติของตนจนนำไปสู่ความเชื่อเรื่องชาตินิยม เนื่องมาจากหลักธรรมข้อนี้ และ3. ความภักดีต่อองค์จักรพรรดิ จักรพรรดิญี่ปุ่นสืบเชื้อสายมาแต่พระอาทิตย์ ซึ่งคนญี่ปุ่นถือเป็นเทพสูงสุด จักรพรรดิญี่ปุ่นจึงอยู่ในฐานะที่คนญี่ปุ่นต้องเคารพและบูชาตั้งแต่พระเจ้า (ทิวศิกี รัตนศรี 2516 : 27) ซึ่งคำสอนที่สอนคนญี่ปุ่นมาแต่เด็กถูกถอดแบบออกมาจากหลักคำสอนของศาสนาชินโตเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นเกิดความกล้าหาญและเชื่อมั่นในบรรพบุรุษฝังแน่นอยู่ในใจ ซึ่งการตายเพื่อจักรพรรดิเป็นการแสดงความกตัญญูอย่างหนึ่งในหลักภักดีสามของชินโต

ความเชื่อในศาสนาชินโตตามหลักการทั้ง 3 ประการ จึงทำให้สถาบันจักรพรรดิกลายเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของประเทศญี่ปุ่น และทำให้สังคมญี่ปุ่นมีความมั่นคง เพราะความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ คนในประเทศจะต้องมีความเชื่อในสิ่งเดียวกัน มีแนวทางความคิดอันเดียวกัน และที่ญี่ปุ่นสามารถทำให้คนเดินไปในแนวทางเดียวกันได้หมด เป็นเพราะญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญต่อศาสนาชินโตขนาดบรรจุเข้าเป็นหลักสูตรในการศึกษาทุกระดับชั้น โดยในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพานี้ สถาบันจักรพรรดิได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างพลังสามัคคี อีกทั้งยังได้ส่งผลให้ญี่ปุ่นเกิดความภูมิใจในความสูงส่ง ความบริสุทธิ์ของเชื้อชาติ รวมทั้งสายเลือดของตน ทำให้ลัทธิทหารนิยมสามารถใช้ประโยชน์จากแนวคิดทางศาสนาชินโตมาปลุกกระดมให้คนญี่ปุ่นเกิดความรู้สึกรักชาติอย่างรุนแรง จนอยู่ในลักษณะรักชาติอย่างบ้าคลั่ง จนเกิดความทะเยอทะยานที่จะปกครองโลกตะวันออก และเป็นผู้ก่อให้เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพานำพาประเทศไปสู่เส้นทางแห่งหายนะในที่สุด

2.) การดำเนินนโยบายของรัฐบาลตามแนวทาง “ฟูโกกุ-เคียวเฮ”

หลังการปฏิรูปประเทศในสมัยเมจิ จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากประเทศเล็กๆ ในเอเชียที่ต้องพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้รอดพ้นจากลัทธิจักรวรรดินิยมของชาติตะวันตก ในที่สุดก็สามารถพัฒนาศักยภาพของกองทัพให้ทันสมัยจนทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้ เมื่อทหารซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวคิดชาตินิยมรุนแรงเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้น การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติตามคำขวัญ “ฟูโกกุ-เคียวเฮ” (Fukoku Kyohei) หรือความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและความเข้มแข็งทางการทหารที่มีมาตั้งแต่สมัยเมจิ ก็ได้รับการกระตุ้นมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลทหารในช่วงทศวรรษ 1930 ความสำนึกเรื่องชาตินิยมจึงได้พัฒนาไปสู่ลัทธิทหารนิยม (พวงทิพย์ เกียรติสกุล 2554 : 1)

การดำเนินนโยบายของรัฐบาลตามแนวทาง “ฟูโกกุ-เคียวเฮ” นอกจากจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นเติบโตแล้วยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมอีกด้วย โดยที่ญี่ปุ่นมี

ความเชื่อว่า หากมีกองทัพที่เข้มแข็งก็จะเสริมสร้างศักยภาพของประเทศให้เท่าเทียมชาติมหาอำนาจตะวันตก ขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อหารายได้มาสร้างความแข็งแกร่งของกองทัพ ดังนั้นการดำเนินนโยบายของรัฐบาลตามแนวทาง “ฟูโกกู-เกียวเฮ” ให้สำเร็จได้นั้น หลักสำคัญต้องนำเอาจักรพรรดิมาเป็นศูนย์กลางการดำเนินการปฏิรูป เพื่อประชาชนจะได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาญี่ปุ่นให้ทันสมัย รวมทั้งจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับชาติตะวันตก พร้อมกับหยิบยืมเทคโนโลยีและรูปแบบสถาบันต่างๆ มาเป็นแบบ ซึ่งการดำเนินนโยบายนี้ดำเนินการภายใต้หลักการปณิธานหรือที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติทั้ง 5 ข้อ” หรือ ชาเตอร์โอท (Charter Oath) การตั้งหลักการและปณิธานนี้ขึ้นมาก็เพื่อให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศมั่งคั่งและการทหารเข้มแข็งให้สำเร็จ ซึ่งถือเป็นอุดมการณ์หลักในการสร้างชาติในสมัยเมจิ (เยาตี รุ่งเจริญพร 2550 : 27) ในการดำเนินการปฏิรูปนี้ได้แบ่งเป็นด้านต่างๆ โดยในด้านการเมือง การปฏิรูปทางด้านการเมืองและการทหาร นับได้ว่าเป็นอีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่สุด ในสมัยเมจิ เนื่องจากด้านการทหารที่เข้มแข็งนับเป็นหัวใจหลักที่ทำให้ญี่ปุ่นมีศักยภาพและอำนาจทัดเทียมมหาอำนาจตะวันตกได้ ทำให้ผู้นำญี่ปุ่นทุ่มเทในการพัฒนาด้านนี้อย่างยิ่ง โดยการปฏิรูปการเมืองได้เริ่มดำเนินการรวมอำนาจเข้ามาไว้ที่ส่วนกลาง และจัดระบบการบริหารประเทศจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาคต่างๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งได้นำรูปแบบการปกครองของตะวันตก โดยนำรัฐธรรมนูญของตะวันตกมาประยุกต์ให้เข้ากับรูปแบบการปกครองเดิมของญี่ปุ่น นับได้ว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศในเอเชียที่ใช้ระบบรัฐธรรมนูญมาเป็นรูปแบบในการปกครอง

ส่วนการปฏิรูปด้านการทหาร รัฐบาลได้ทุ่มงบประมาณและวางมาตรการต่างๆ เพื่อสร้างความมั่งคั่งและแข็งแกร่งให้กับกองทัพ มีการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมให้แก่ทหาร โดยนำสถาบันจักรพรรดิมาเป็นกลยุทธ์ของการวางมาตรการต่างๆ และเป็นศูนย์กลางของทหาร จนอาจกล่าวได้ว่าสถาบันทหารและสถาบันจักรพรรดิของญี่ปุ่นนั้นมีการประสานกันจนเกิดเอกภาพอย่างลึกซึ้ง ในการพัฒนาทางด้านการทหารของสมัยเมจินี้ ถือได้ว่าประสบความสำเร็จพร้อมกับสามารถนำกองทัพมาป้องกันประเทศจากการคุกคามของตะวันตกและยื่นเคียงข้างมหาอำนาจตะวันตกได้ในที่สุด

3.) แนวคิดลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น

นโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่น จัดตั้งขึ้นมาเพื่อต้องการป้องกันตัวเองจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก และเพื่อสร้างชาติของตนเองให้มีกองกำลังให้ทัดเทียมกับชาติตะวันตก ตั้งแต่ ค.ศ. 1871 – 1945 (ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์ 2526 : 8) แผนการสร้างจักรวรรดิได้รับการสนับสนุนจากทุกชนชั้นของญี่ปุ่น ถึงจะมีเสียงทักท้วงอยู่บ้าง แต่เมื่อเทียบกับปัญหาจากภายในประเทศและภายนอกประเทศที่รุมเร้าแล้ว ญี่ปุ่นจึงต้องตัดสินใจเดินหน้าในการสร้างจักรวรรดิ จะเห็นได้ว่าการเร่งสร้างจักรวรรดิซึ่งแนวคิดเรื่องชาตินิยมรุนแรงของกลุ่มทหารเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นในประเทศ ซึ่งเกิดจากการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติตามคำขวัญ “ฟูโกกู-เกียวเฮ” การสร้างจิตสำนึกนี้ได้รับการกระตุ้นมากขึ้นเรื่อยมาตั้งแต่สมัยเมจิ จนถึงในช่วงทศวรรษ 1930 ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลทหารที่เน้นสำนึกเรื่องชาตินิยม แล้ว

พัฒนาไปสู่ลัทธิทหารนิยมขึ้นในสังคมญี่ปุ่น ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ญี่ปุ่นภายใต้การนำของกองทัพขยายอำนาจไปสู่ภายนอกประเทศ

การปฏิรูปสถาบันเศรษฐกิจและการเมืองนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้น โดยดำเนินนโยบายตามแบบอย่างของชาติตะวันตก โดยใน ค.ศ. 1871 (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2538 : 137) รัฐบาลได้ตั้งกระทรวงศึกษาธิการและสร้างโรงเรียนขึ้นมากมายโดยใช้งบประมาณ ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศแรกในทวีปเอเชียที่มีการศึกษาภาคบังคับ กำหนดหลักสูตรระดับมัธยมและการศึกษาขั้นสูงเอาไว้อย่างเข้มงวด มีการศึกษาวรรณกรรม โบราณของจีน ปรัชญาขงจื้อ ภาษาและประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น สิ่งเหล่านี้สร้างความเป็นชาตินิยมให้กับชาวญี่ปุ่น จนนำไปสู่ลัทธินิยมทหารในที่สุด และส่งผลให้แนวคิดการสร้างจักรวรรดินิยมได้เกิดขึ้น

เมื่อญี่ปุ่นมีแนวคิดที่จะทำให้ประเทศของตนเป็นจักรวรรดินิยมตามแบบตะวันตก ในที่สุดญี่ปุ่นก็สามารถพัฒนาการทหารจนเข้มแข็งแล้วเริ่มแสดงความสามารถให้ปรากฏอย่างเดียวกับที่ประเทศตะวันตกทำกัน โดยการขยายอิทธิพลของตนสู่ภายนอกประเทศโดยเริ่มจากเอเชียตะวันออก แล้วรุกรานมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนก่อให้เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งการพัฒนากองทัพสมัยใหม่ของญี่ปุ่นนี้ได้เน้นหลักการอิสระของกองทัพและการปลุกฝังอุดมการณ์ลัทธิจักรพรรดิ ตลอดจนบทบาททั้งทางด้าน สงคราม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเอเชียที่ให้ความสำคัญกับการให้ญี่ปุ่นเป็นผู้นำใน 3 ประการ คือ ประการที่ 1 ญี่ปุ่นเป็นแสงสว่างแห่งเอเชีย (Light of Asia) ประการที่ 2 ญี่ปุ่นเป็นผู้คุ้มครองแห่งเอเชีย (Protector of Asia) ประการที่ 3 ญี่ปุ่นเป็นผู้นำแห่งเอเชีย (Leader of Asia) (พวงทิพย์ เกียรติสหัส 2554 : 1) โดยญี่ปุ่นได้อ้างตัวเป็นประเทศผู้นำในเอเชียเพื่อปลดปล่อยนานาประเทศในเอเชียจากอำนาจของตะวันตก

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กระแสชาตินิยมที่นำไปสู่ลัทธิทหารนิยม เริ่มรุนแรงมากยิ่งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา จากกระแสชาตินิยมที่รุนแรงนี้เองจึงนับได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการวางแนวความคิดเรื่องชาตินิยมมาไว้ล่วงหน้าแล้วเป็นเวลายาวนาน ดังเช่น การก่อตั้งสมาคมกองหนุนจักรพรรดิ ขึ้นใน ค.ศ. 1924 นับได้ว่าเป็นองค์กรสำคัญที่ได้ส่งเสริมความเชื่อในความมีลักษณะพิเศษของญี่ปุ่น และ “พันธกิจในเอเชีย” ของญี่ปุ่น (ไชยวัฒน์ คำชู 2549 : 17-18) จากแนวคิดรัฐลัทธิชาตินิยมประกอบกับการที่รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถควบคุมทหารได้ ทำให้ทหารได้ใจในการปฏิบัติการในต่างประเทศได้อย่างอิสระ จนทำให้เกิดสงครามลูกกลมขยายตัวกลายเป็นสงครามครั้งใหญ่

1.2 ปัจจัยภายนอกประเทศ

สภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายนอกประเทศญี่ปุ่นก็นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประเทศญี่ปุ่นเกิดการปฏิรูปในสมัยเมจิ นำไปสู่การพัฒนาภายในประเทศ ทั้งทางด้านการเมือง การเกษตร การอุตสาหกรรม และการศึกษา เป็นต้น ซึ่งในการพัฒนาประเทศนี้ก็เพื่อปกป้องตัวเองให้รอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของตะวันตก รวมทั้งเพื่อให้สามารถพัฒนาทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจอีกด้วย ซึ่งยกตัวอย่าง

ปัจจัยภายนอกประเทศญี่ปุ่นที่มีส่วนส่งเสริมต่อการขยายตัวของลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นดังนี้

1.) อิทธิพลการค้าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก

การค้าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เกิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งถือเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญกับโลกอย่างมาก เมื่อเกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในแถบตะวันตก การประดิษฐ์เครื่องจักรขึ้นมาใช้ในการผลิตสินค้าแทนแรงงานคนมีมากขึ้น ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้จำนวนมากอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ตลาดการค้าของยุโรปอึดตัว ประเทศมหาอำนาจจึงต้องการระบายสินค้าออกไปยังทวีปต่างๆ นำไปสู่การแข่งขันทางการค้าและการล่าอาณานิคม นอกจากนี้คนชาติตะวันตกยังมีความเชื่อเรื่องภาระของคนผิวขาว (The White Policy) โดยเป็นข้ออ้างสำคัญที่อ้างถึงความชอบธรรมในการเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตก และสำหรับประเทศญี่ปุ่นเองก็ถือได้ว่าเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ถูกจักรวรรดินิยมตะวันตกเข้ามารุกราน โดยการถูกบีบบังคับให้ทำสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคหลายฉบับ ญี่ปุ่นจึงได้ตระหนักว่า ถ้ายังปล่อยให้ตะวันตกเข้ามาระทำเช่นนี้ สุดท้ายญี่ปุ่นก็จะตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกอย่างแน่นอน

ดังนั้นจากอิทธิพลการค้าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกนี้เอง ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องปกป้องประเทศของตนจากการรุกรานของตะวันตก โดยการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก (ปีหมา รัชเมธรัตน์ 2550 : 14) และญี่ปุ่นยังเชื่ออีกว่าการที่จะเป็นประเทศมหาอำนาจได้นั้น จะต้องมีความเจริญที่ดีและมีกองกำลังทหารที่เข้มแข็ง ที่สำคัญจะต้องมีอาณานิคมตามแบบประเทศมหาอำนาจด้วย ดังนั้นญี่ปุ่นจึงกระทำทุกอย่างเหมือนกับตะวันตก ทั้งการแสดงออกถึงความเป็นชาติผู้นำ โดยการเข้ายึดครองประเทศที่ด้อยกว่า เป็นการแสดงศักยภาพของการเป็นจักรวรรดินิยม ซึ่งอ้างว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะพาให้ประเทศที่ด้อยกว่าดำเนินการพัฒนาประเทศ แนวความคิดลัทธิทหารนิยมนี้จึงถือเป็นประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติและเป็นเรื่องที่ถูกต้องในช่วงเวลานั้น

แนวความคิดลัทธิทหารนิยมนี้จึงทำให้ผู้นำของประเทศญี่ปุ่นในสมัยเมจิวางนโยบายทางการเมือง โดยเฉพาะในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพราะก่อนหน้านี้ญี่ปุ่นมีการรุกรานเฉพาะประเทศในแถบเอเชียตะวันออก แต่ช่วงหลังญี่ปุ่นได้เริ่มรุกรานมายังประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น จนในที่สุดก็นำพาประเทศญี่ปุ่นไปสู่การทำสงครามมหาเอเชียบูรพา

2.) ความไม่เป็นธรรมของสนธิสัญญาที่ญี่ปุ่นต้องยอมทำกับชาติตะวันตก

ความไม่เป็นธรรมของสนธิสัญญาที่ญี่ปุ่นต้องยอมทำกับชาติตะวันตก เริ่มตั้งแต่ในข้อตกลงสันติภาพที่แวร์ซายส์ ใน ค.ศ. 1919 เนื่องจากในตอนนั้นญี่ปุ่นได้เสนอ “ความเสมอภาคทางเชื้อชาติ” แต่ถูกสหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลียคัดค้าน โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ได้ร่างกฎหมายกีดกันคนเข้าเมืองโดยเจาะจงบังคับกับคนญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 1924 ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ ประเทศทางตะวันตกมีเรื่องของการเหยียดสีผิวมานานแล้ว โดยเฉพาะในประเทศออสเตรเลียและแคนาดา แต่สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกามีอคติและเหยียดสีผิวต่อชาวตะวันออก ตั้งแต่ ทศวรรษที่ 1880 เนื่องจากกรรมกรชาวจีนได้เข้าไปแย่งงานกรรมกรชาว

อเมริกาจำนวนมาก และกรรมกรญี่ปุ่นก็เช่นกัน ได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานในฮาวาย จนฮาวายกลายเป็นรัฐที่อยู่ อาศัยของชาวญี่ปุ่นมากที่สุด (เพ็ญศรี กาญจนินัย 2538 : 242) นอกจากนี้ก็ยังมีชาวญี่ปุ่นได้เข้าไปตั้ง ถิ่นฐานยังรัฐแคลิฟอร์เนีย และบริเวณชายฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา จนเป็นเหตุให้สหรัฐอเมริกาเริ่ม เหยียดและกีดกันคนญี่ปุ่นไม่ให้เข้าประเทศอย่างเปิดเผยมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งทำร้ายร่างกายและทรัพย์สินของ ชาวญี่ปุ่นอีกด้วย

สำหรับกฎหมายกีดกันคนเข้าเมืองของสหรัฐอเมริกาได้มีข้อห้ามไม่ให้ชาวญี่ปุ่นอพยพมาใน สหรัฐอเมริกา และไม่ต้องการให้ชาวญี่ปุ่นในสหรัฐอเมริกามีสิทธิถือครองที่ดิน รวมทั้งไม่สามารถ เปลี่ยนแปลงสัญชาติมาเป็นอเมริกันก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้ทำให้คนญี่ปุ่นรู้สึกว่าเขาชาติของตนถูกต่างชาติเหยียด ข่ำศักดิ์ศรี ความไม่ยุติธรรมและอคติของชาวอเมริกาได้ทำให้คนญี่ปุ่นมีความรู้สึกเกลียดชังสหรัฐอเมริกา จากที่เคยไม่พอใจสหรัฐอเมริกาที่ขัดขวางในเรื่องการระบุดังกล่าวความเสมอภาคทางเชื้อชาติไว้ในกฎบัตร ขององค์การสันนิบาตชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ก็เป็นสาเหตุให้กลุ่มทหารของกองทัพบก และกองทัพเรือ ได้ใช้เรื่องการกีดกันทางเชื้อชาติมาปลุกกระดมความรู้สึกชาตินิยมของคนในชาติให้เกิดมากยิ่งขึ้น ประกอบ กับใน ค.ศ. 1930 มีการประชุมลดาอุททางเรือกันที่กรุงลอนดอน ญี่ปุ่นถูกจำกัดไม่ให้มีกำลังเรือรบขนาด ใหญ่เท่าเทียมกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ยิ่งทำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้รัฐบาลญี่ปุ่นถูก ประณามและเกิดการต่อต้านจากประชาชนและกองทัพอย่างมาก (เยาวดี รุ่งเจริญพร 2550 : 24-26) ดังนั้นกองทัพบกและกองทัพเรือของญี่ปุ่นจึงได้ตัดสินใจที่จะกระทำการเป็นอิสระจากรัฐบาลมากขึ้น ประกอบกับประชาชนภายในประเทศญี่ปุ่นเริ่มผิดหวังจากการบริหารงานของรัฐบาล ประชาชนญี่ปุ่นจึงเข้า มาสนับสนุนกองทัพมากยิ่งขึ้น และทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมภายในญี่ปุ่นเริ่มทวี ความรุนแรงจนนำไปสู่ลัทธิทหารนิยมในที่สุด

ดังนั้นลัทธิทหารนิยมของญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้พัฒนาเป็นพื้นฐานทางความคิดหลักที่ ผลักดันให้เกิดความคิดเกี่ยวกับขบวนการชาตินิยมที่รักชาติอย่างรุนแรง จนนำไปสู่การขยายอำนาจของตน ออกสู่ภายนอกประเทศอย่างต่อเนื่อง จนพัฒนาไปสู่การเป็นผู้นำของฝ่ายอักษะในสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งขบวนการหลงชาตินี้ได้รับความนิยมจากทั้งประชาชนและทหารอย่างมาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการ กระทำของมหาอำนาจตะวันตกที่ไม่ยอมรับว่าญี่ปุ่นเป็นชาติที่เสมอภาคเทียมกับตน และญี่ปุ่นเองก็ต้องการ รอดพ้นจากการกดขี่ของมหาอำนาจตะวันตก ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงพยายามสร้างแรงขับเคลื่อนเพื่อให้กองทัพ ญี่ปุ่นสามารถพัฒนากองทัพให้มีความแข็งแกร่งเกินหน้ามหาอำนาจตะวันตกได้

3.) ความล้มเหลวขององค์การสันนิบาตชาติ ในกรณีแมนจูเรีย

สาเหตุที่ญี่ปุ่นได้ส่งทหารเข้ายึดครองดินแดนแมนจูเรียของจีนในเดือนกันยายน ค.ศ. 1931 โดย ที่ญี่ปุ่นอ้างว่าในการเข้ามายึดครองครั้งนี้ก็เพื่อป้องกันผลประโยชน์การรถไฟสายแมนจูเรียได้ ซึ่งญี่ปุ่นได้ สัมปทาน ด้วยเหตุนี้จึงนำเรื่องเข้าร้องเรียนต่อสันนิบาตชาติ คณะมนตรีได้มีมติเรียกร้องให้ทั้งสอง ประเทศทำการเจรจาเพื่อระงับข้อพิพาทกันโดยตรง พร้อมให้มีการหยุดยิงและให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกไป

จากดินแดนแมนจูเรีย แต่ญี่ปุ่นก็ใช้สิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีที่จะไม่ปฏิบัติตาม พร้อมกับบุกคืบหน้าเข้าไปในดินแดนของจีนจนเกิดการต่อสู้กันในเดือนมกราคม ค.ศ. 1932 ที่ซ่างไห่ ในครั้งนี้จีนก็ยังคงนำเรื่องมาเสนอต่อที่ประชุมสมัชชาเพื่อขอให้ดำเนินการตามข้อ 10 และ 15 ของกติกาสัญญา คือหาวิธีดำเนินการเพื่อปกป้องบูรณภาพและดินแดนของจีนจากการรุกราน แต่อย่างไรก็ตามแม้สมัชชาได้มีมติประณามญี่ปุ่น แต่ก็ไม่มีมาตรการมายับยั้งการกระทำครั้งนี้ของญี่ปุ่นได้อยู่ดี จนสุดท้ายความล้มเหลวขององค์การสันนิบาตชาติก็เกิดขึ้นเมื่อญี่ปุ่นประกาศลาออกจากสมาชิกภาพของสันนิบาตชาติในวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 1933 ซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ที่ ญี่ปุ่นได้สถาปนารัฐแมนจูแก้วขึ้นบนแผ่นดินของแมนจูเรีย ในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1932 ต่อมาองค์การสันนิบาตชาติได้พิมพ์รายงานของคณะกรรมการชุดดังกล่าว และได้มีมติในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1933 ปฏิเสธการรับรองรัฐแมนจูแก้ว (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2538 : 244-246) ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ญี่ปุ่นไม่พอใจกับการกระทำขององค์การสันนิบาตชาติ จึงลาออกจากการเป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติ โดยญี่ปุ่นเห็นว่าองค์การสันนิบาตชาติขาดหลักการแห่งความเสมอภาคและความยุติธรรม ซึ่งการนำกติกาสัญญามาบังคับใช้จำเป็นที่จะต้องปรับให้เหมาะสมกับเงื่อนไขในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศเหล่านั้น ญี่ปุ่นจึงเล็งเห็นแล้วว่า การกระทำขององค์การสันนิบาตขัดต่อหลักแนวทางของญี่ปุ่น

สุดท้ายความอ่อนแอของสันนิบาตชาติจึงนำไปสู่ความล้มเหลวขององค์การ เพราะจากการที่ไม่สามารถยุติการกระทำของญี่ปุ่นที่เข้ามาครอบครองแมนจูเรียได้ เนื่องจากไม่มีกองกำลังทหารและไม่มีอำนาจมากพอที่จะยับยั้งข้อพิพาทระหว่างประเทศได้ ดังนั้นเมื่อไม่สามารถยับยั้งข้อพิพาทระหว่างประเทศได้ จึงเป็นช่องว่างที่ทำให้ญี่ปุ่นกล้าที่จะทำการแหกกฎ และนับได้ว่าเหตุการณ์การรุกรานดินแดนแมนจูเรียนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นเกิดความอึดเข็ม และกล้าที่จะรุกรานประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาอีกด้วย

2. การดำเนินการขยายอำนาจของกองทัพญี่ปุ่นออกสู่ภายนอกประเทศ ระหว่าง ค.ศ.1930 – ค.ศ.1945

หลังจากเกิดเหตุการณ์แมนจูเรีย ค.ศ. 1931 ที่เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นลาออกจากองค์การสันนิบาตชาติแล้ว ญี่ปุ่นยังได้ทำสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับเยอรมนีและอิตาลี ที่เรียกว่า สนธิสัญญาไตรภาคี ซึ่งการลงนามในครั้งนี้ได้กลายเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นกับหลายๆ ประเทศ ที่สำคัญได้แก่ สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ โดยเฉพาะการขยายอำนาจของกองทัพญี่ปุ่นเข้าไปยังแมนจูเรีย จีน รวมทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่างเป็นชนวนสำคัญที่ผลักดันให้กองทัพของญี่ปุ่นสามารถแสดงแสนยานุภาพทางการทหารจนนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาได้อย่างเต็มตัว ดังนั้นเพื่อสะท้อนให้เห็นในที่นี่ผู้ศึกษาจึงจะได้อธิบายถึง การยึดครองแมนจูเรีย ค.ศ. 1931 การทำสงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่น ค.ศ. 1937 และการเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา ค.ศ. 1941 – 1945 โดยสังเขปดังนี้

2.1 การยึดครองแมนจูเรีย ค.ศ. 1931

ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1920 ญี่ปุ่นได้เกิดกระแสชาตินิยม และอิทธิพลจากฝ่ายทหารที่มีกำลังเพิ่มมากขึ้นสามารถเข้าไปมีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยจุดเริ่มต้นของการขยายอำนาจเริ่มจากเหตุการณ์ในแมนจูเรีย ซึ่งเป็นการขยายอำนาจตามแนวทางโสะคุชินร่งเหตุการณ์แมนจูเรียได้เริ่มขึ้นนับตั้งแต่กองทัพกวาดล้าง ซึ่งเป็นกองทัพปฏิบัติการอิสระของญี่ปุ่น ได้ลอบวางระเบิดทางรถไฟสายแมนจูเรียใต้ใกล้เมืองมุกเดน ในวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1931 โดยญี่ปุ่นได้กล่าวหาว่าคนจีนเป็นผู้กระทำ หลังจากนั้นกองทัพกวาดล้างก็เข้าโจมตีและเข้ายึดครองแมนจูเรีย แต่การดำเนินการครั้งนี้ไม่ใช่เป็นนโยบายจากโตเกียว แต่สุดท้ายรัฐบาลก็ได้ส่งทหารเพิ่มเข้าไปในแมนจูเรีย จนในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1932 แมนจูเรียภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นได้ประกาศตัวเป็นประเทศเอกราชเป็นอิสระจากจีน และได้ยกฐานะให้เป็นประเทศโดยญี่ปุ่นตั้งชื่อใหม่ว่า “แมนจูเกี้ยว”

เหตุการณ์นี้ทำให้นานาชาติ รวมทั้งองค์การสันนิบาตชาติประณามการกระทำของญี่ปุ่น รวมทั้งไม่ยอมรับสถานะของประเทศแมนจูเกี้ยว ที่ประชุมสันนิบาตชาติจึงมีมติให้ญี่ปุ่นถอนทหารออกจากแมนจูเรีย และให้ถือว่าจีนมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนแมนจูเรีย แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมถอนทหารออกไป ดังนั้นญี่ปุ่นจึงตัดสินใจขอลาออกจากสันนิบาตชาติ ในวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 1933 ด้วยเหตุผลที่ว่า นโยบายเพื่อสันติภาพในเอเชียตะวันออกของสันนิบาตชาติกับนโยบายของญี่ปุ่นไม่สอดคล้องกัน ทำให้ญี่ปุ่นในตอนนั้นต้องกลายเป็นประเทศที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว (เพ็ญศรี กาญจนโมทย์ 2538 : 244-246)

เหตุการณ์แมนจูเรียนี้เองเริ่มทำให้นานาชาติเห็นถึงการรุกรานออกนอกประเทศของญี่ปุ่น และเห็นถึงความพยายามที่ญี่ปุ่นจะกลายเป็นจักรวรรดินิยม ด้วยความที่ตอนนั้นญี่ปุ่นมีความเป็นชาตินิยมสุดโต่ง ประกอบกับเกิดความคิดรุนแรงจนนำไปสู่ลัทธิทหารนิยม ความแข็งเกร่งนี้จึงทำให้ญี่ปุ่นไม่คิดที่จะกลัวใครอีกต่อไป ดังนั้นการครอบครองแมนจูเรียได้สำเร็จนี้เองจึงนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่การขยายอำนาจไปสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สำเร็จ

2.2 การทำสงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่น ค.ศ. 1937

สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นสงครามขนาดใหญ่และยืดเยื้อ ในสงครามครั้งนี้ นอกจากจะมีสองประเทศนี้แล้ว ยังมีประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส ได้เข้ามาช่วยจีนในการทำสงครามกับญี่ปุ่นด้วย โดยสงครามในครั้งนี้เป็นสงครามที่ต่อเนื่องมาจากสงครามแมนจูเรีย การปะทะเริ่มด้วยเหตุการณ์ที่สะพานมาร์โค โปโล ที่อยู่ใกล้กรุงปักกิ่ง ในคืนวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1937 ได้มีการยิงโต้ตอบกันระหว่างกองทหารญี่ปุ่นกับกองทหารของจีน การต่อสู้นี้ได้แผ่กระจายออกไปอย่างรวดเร็ว กลายเป็นการรบใหญ่ในเวลาสองสามสัปดาห์ ซึ่งญี่ปุ่นได้ใช้เหตุการณ์สะพานมาร์โค โปโล มาเป็นข้ออ้างในการเข้ายึดเมืองใหญ่ๆ ตลอดจนชายฝั่งทางเหนือจรดใต้ของจีน ถึงแม้รัฐบาลของญี่ปุ่นจะไม่ได้เต็มใจในการทำสงครามครั้งนี้ แต่ก็ยังคงส่งกองกำลังหนุนเข้ามาช่วย (ปีทมา ธัญเมธรัตน์ 2551 : 18-22) การของญี่ปุ่นในสงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่นนี้ส่งผลให้ขอบเขตของการปฏิบัติการกว้างขวางขึ้นไปเรื่อยๆ เมื่อถึงต้นเดือนสิงหาคม เมืองเทียนสินและปักกิ่งก็ถูกญี่ปุ่นยึดครอง ได้ในเดือนกันยายน ความเป็นปฏิปักษ์กันได้ขยายลง

ไปทางใต้ โดยเริ่มที่เมืองเซียงไฮ้อีกครั้งหนึ่ง ระหว่างนั้นมีการยิงโต้ตอบกันอย่างรุนแรง รวมถึงมีการยกพลบุกขึ้นไปตามลำแม่น้ำแยงซีจนถึงนานกิง และในที่สุดเมืองนานกิงถูกยึดได้เมื่อกลางเดือนธันวาคม และได้กลายเป็นยุทธภูมิที่อาจกล่าวได้ว่า เป็นความโหดร้ายที่สุดของสงครามที่เกิดขึ้น ในจีน เพราะทหารญี่ปุ่นในระหว่างช่วงยึดครองได้กระทำการที่ป่าเถื่อน และไม่มีจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์เลย ทั้งการฆาตกรรมคนในเมืองอย่างไม่มีเหตุผล ข่มขืนหญิงสาว ปล้นสะดมชาวบ้าน และเผาบ้านเรือนเสียหายตามความพึงพอใจของตนเอง พฤติกรรมของทหารญี่ปุ่นเหล่านี้ได้ชื่อว่า เป็นความโหดร้ายที่สุด จนนานาชาติต่างก็ประณามการกระทำของกองทัพญี่ปุ่น และการกระทำเช่นนี้ทหารญี่ปุ่นทำเรื่อยมาจนกระทั่งญี่ปุ่นยอมจำนนครั้งสุดท้ายใน ค.ศ. 1945

เหตุการณ์ในประเทศจีนนี้นอกจากจะสร้างความเสียหายให้กับจีนแล้ว ยังมีผลกระทบสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศมหาอำนาจ เนื่องจากการแผ่อำนาจของญี่ปุ่นออกไปอย่างกว้างขวางนี้ได้ทำให้ญี่ปุ่นมีผลกำไรจากการค้าอย่างมาก การกระทำเช่นนี้จึงเป็นการทำลายประโยชน์ของอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้การที่ญี่ปุ่นเข้าไปพัวพันกับเรือของทั้งสองประเทศนี้ในแม่น้ำแยงซี ได้ทำให้ทั้งสองประเทศไม่พอใจอย่างมาก อังกฤษและสหรัฐอเมริกาก็ได้แสดงความช่วยเหลือจีน โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ได้เข้ามาช่วยเหลือทางด้านอาวุธและวัตถุดิบรวมทั้งได้เข้ามาแทรกแซงในการทำสงครามครั้งนี้ด้วย (ทองสุก เกตุโรจน์ 2543 : 402)

อย่างไรก็ตามการทำสงครามขนาดใหญ่และยืดเยื้อระหว่างกองทัพกับจีน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การส่งกองกำลังเข้าไปในไต้หวัน ค.ศ. 1874 สงครามกับจีน ค.ศ. 1894 – 1895 การส่งกองทหารเข้าไปในจีน ค.ศ. 1900 และเหตุการณ์ที่แมนจูเรีย ค.ศ. 1931 (ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์ 2526 : 36-41) จนกระทั่งมาถึงการทำสงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่น ค.ศ. 1937 ได้สร้างความหายนะให้แก่จีนเป็นอย่างมาก ทั้งความสูญเสีย และความเสียหายที่เกิดขึ้นจนไม่อาจลบเลือนไปจากความทรงจำของคนจีนได้เลย ความโหดร้ายทารุณและไร้ซึ่งมนุษยธรรมในการทำสงครามรุกรานของญี่ปุ่น ได้ผิดไปจากวัตถุประสงค์เดิมของญี่ปุ่นที่ต้องการจะปลดปล่อยบรรดาประเทศในแถบเอเชียให้พ้นจากการรุกรานของจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่ญี่ปุ่นกลับรุกรานประเทศเพื่อนบ้านเสียเอง ซึ่งญี่ปุ่นในตอนนั้นก็ไม่ได้ต่างไปจากพวกจักรวรรดิตะวันตกเหล่านั้นเลย

2.3 การเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา

หลังจากที่ญี่ปุ่นได้ทำสงครามในแมนจูเรียและจีนแล้ว ทำให้เกิดความทะเยอทะยานมากยิ่งขึ้น โดยได้กำหนดแผนสำหรับการขยายอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยญี่ปุ่นมุ่งเน้นที่จะทำการควบคุมดูแลน้ำมัน ดีบุก ยางพารา บอกลี และยุทธปัจจัยอื่นๆ ของภูมิภาคนี้ (ทองสุก เกตุโรจน์ 2543 : 404) ดังนั้นหลังจากที่ญี่ปุ่นลาออกจากสันนิบาตชาติและทำลายรัฐบาลประชาธิปไตยโดยระบบพรรคในญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงกลายเป็นประเทศที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ในความเป็นจริงญี่ปุ่นไม่ได้ต้องการเช่นนั้น ญี่ปุ่นจึงพยายามแสวงหามิตรที่มีอุดมการณ์รุนแรงเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคี (Tripartite Pact) กับ เยอรมนี และอิตาลี ค.ศ. 1940 (ปีพมา รัชเมธรัตน์ 2551 : 19) ซึ่งการร่วมลงนามนี้นับเป็นการ

ประกาศตัวอย่างชัดเจนแล้วว่า ญี่ปุ่นอยู่คนละฝ่ายกับสหรัฐอเมริกา เป็นการกำหนดความเป็นศัตรูกันอย่างเต็มตัว

ในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1938 ญี่ปุ่นมีการประกาศแผน “ระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก” (New Order in East Asia) โดยนายกรัฐมนตรี โคโนเอะ ซึ่งเป็นการประสานงานกันภายใต้การนำของญี่ปุ่นทางทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ระหว่างจีน แมนจูว์ และญี่ปุ่น โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้ดินแดนบริเวณนี้พ้นจากอำนาจความกดดันและอิทธิพลของชาวมิซึกา (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2538 : 250) เป็นการให้ภูมิภาคเอเชียรอดพ้นจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก ต่อมาญี่ปุ่นเห็นถึงโอกาสของตนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น จึงได้สถาปนาวงศัโพบูลย์แห่งมหาเอเชียบูรพาขึ้น (The Greater East Asia Co-Prosperity Sphere) ขึ้นใน ค.ศ. 1940 โดยมีความต้องการที่จะขยายอำนาจลงสู่ภูมิภาคทางใต้มากขึ้น ได้แก่ อินโดนีเซีย อินโดจีน พม่า ส่องกง มลายู สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และไทย เพราะประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องการเข้ายึดครอง

ในทางยุทธศาสตร์ในช่วงแรกของการทำสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่นเชื่อว่าสหรัฐอเมริกาจะไม่อยู่เฉยแน่เมื่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกรุกราน ดังนั้นญี่ปุ่นจึงมีความคิดว่า กองทัพเรืออเมริกาในมหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งคุกคามเส้นทางคมนาคมที่ไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของญี่ปุ่นจะต้องถูกทำลายเสียก่อน กองทัพญี่ปุ่นจึงดำเนินแผนการโดยเริ่มจากการมุ่งทำลายฐานทัพเรือของสหรัฐอเมริกาที่อ่าวเพิร์ล ในเช้าวันอาทิตย์ที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 ซึ่งในการโจมตีทางอากาศในครั้งนี้ได้สร้างความงุนงงในหมู่ชาวอเมริกัน และญี่ปุ่นก็ประสบความสำเร็จในการรบครั้งนี้ได้อย่างดี ผลสำเร็จคือร้อยละ 90 ของกำลังทางอากาศอเมริกันถูกทำลาย ไม่สามารถใช้งานได้ (ทองสุข เกตุโรจน์ 2543 : 410) และในขณะเดียวกันกองทัพญี่ปุ่นยังได้ทำลายฐานทัพอเมริกันในเกาะเวก เกาะกวม เกาะมิดเวย์ ฟิลิปปินส์ และส่องกงด้วยการทำลายทุกที่ล้วนประสบความสำเร็จ แม้แต่อังกฤษก็ยังถูกกองทัพญี่ปุ่นทำลายเรือประจัญบานและครูเซอร์จากสิงคโปร์ให้จมลงไปด้วยเช่นกัน

การโจมตีฐานทัพเรือของสหรัฐอเมริกาของญี่ปุ่นในครั้งนี้ นับได้ว่าได้มีการเตรียมแผนการไว้ล่วงหน้าได้อย่างสมบูรณ์แบบ และในความสำเร็จครั้งนี้ก็สามารถช่วยเปิดช่องทางสะดวกให้แก่การเข้าโจมตียึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เป็นอย่างดี หลังจากเหตุการณ์นี้เพียง 5 เดือน ญี่ปุ่นก็สามารถครอบครองเอเชียบูรพาตามแผนวงศัโพบูลย์มหาเอเชียบูรพาของตนได้สำเร็จ หลังจากที่ญี่ปุ่นกำลังรู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้ชนะ ทางฝ่ายพันธมิตรเองก็กำลังหาวิธีการที่จะตอบโต้ญี่ปุ่น จนในที่สุด ค.ศ. 1943 ฝ่ายพันธมิตรก็ได้โอกาสที่จะทำให้ญี่ปุ่นพ้นจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากภายใต้การบังคับบัญชาของนายพลคลีฟแลนด์ แมกอาเธอร์ โดยเริ่มแผนการโจมตีเป็น 2 แนว ซึ่งแนวที่หนึ่งจะรุกรบจากนิวกินีมุ่งไปยังฟิลิปปินส์ และเข้าสู่ตอนใต้ของญี่ปุ่น ส่วนอีกแนวหนึ่งจะเริ่มตีจากหมู่เกาะกลางมหาสมุทรแปซิฟิก คือ หมู่เกาะกิลเบิร์ตส์ และมาร์แชลล์มุ่งไปยังฐานทัพสำคัญของญี่ปุ่นที่หมู่เกาะมาเรียนาส์ แล้วจึงมุ่งไปยังอิโวจิมะ (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2538 : 263) การเริ่มแผนการโจมตีนี้อาจทำให้กองทัพญี่ปุ่นเริ่มอ่อนกำลังลง ทั้งจำนวนคนในกองทัพ อุปกรณ์ใน

การรบ หรือแม้แต่เสบียงอาหารก็ค่อยลดลง นับว่าสภาพญี่ปุ่นในตอนนั้นได้แพ้แล้วตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ. 1945 แต่ญี่ปุ่นก็ยังไม่ยอมจำนน จนสุดท้ายญี่ปุ่นก็ต้องยอมจำนนโดยไม่มีเงื่อนไข เมื่อสหรัฐอเมริกาตัดสินใจทิ้งระเบิดปรมาณูที่เมืองฮิโรชิมา ในวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1945 และที่เมืองนางาซากิ ในวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ดังนั้นแผนร่วมวงศัฟโพล์ยมหาเอเชียบูรพาจึงต้องล้มเหลวและไม่อาจหวนกลับคืนมาได้ อีกต่อไป อีกทั้งยังได้นำมาซึ่งผลกระทบและความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ทั้งคนในประเทศญี่ปุ่นเอง หรือแม้แต่คนทั่วโลกจะไม่มีวันลืม

3. ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นที่มีต่อญี่ปุ่น

การดำเนินการตามนโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพาช่วงแรกของการทำสงครามของญี่ปุ่น ประสบความสำเร็จจนสามารถยึดครองเมืองต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว เป็นการผลักดันให้เกิดความรู้สึกทะเยอทะยานที่จะทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นจักรวรรดินิยมให้สำเร็จ แต่สุดท้ายกองทัพญี่ปุ่นกลับนำพาให้ประเทศเดินทางมาสู่จุดจบที่น่าเศร้า เมื่อสหรัฐอเมริกาตัดสินใจใช้ระเบิดปรมาณูในการยุติสงครามในครั้งนี้ และด้วยอนุภาพของปรมาณูที่มีความร้ายแรงได้ทำให้ญี่ปุ่นประสบกับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ทั้ง ทรัพย์สิน บ้านเรือน ครอบครัว หรือแม้แต่ชีวิต ชาวญี่ปุ่นในขณะนั้นต่างก็ตกใจ ชอกช้ำ และคาดไม่ถึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะผลที่ตามมาจากการดำเนินนโยบายลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นนั้นได้ทำให้ญี่ปุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น ชาวญี่ปุ่นต้องทนทุกข์ทรมารทั้งทางร่างกายและจิตใจมาหลายสิบปี และถึงแม้ญี่ปุ่นจะสามารถฟื้นฟูประเทศให้กลับมาดีอีกครั้ง แต่ภาพความทรงจำที่เลวร้ายของสงครามมหาเอเชียบูรพานั้นไม่อาจถูกลบออกไปได้เลย ดังนั้นในทิวทัศน์จะได้อธิบายถึง เศรษฐกิจตกต่ำจากการทุ่มงบประมาณในการทำสงคราม ญี่ปุ่นกลายเป็นผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของญี่ปุ่นภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกาโดยสังเขปดังนี้

3.1 เศรษฐกิจตกต่ำจากการทุ่มงบประมาณในการทำสงคราม

สงครามโลกครั้งที่ 2 นับว่าเป็นสงครามขนาดใหญ่ที่สุด ใช้เงินทุนมากที่สุด และมีการนองเลือดมากที่สุดที่สุดในประวัติศาสตร์ ซึ่งการที่เศรษฐกิจตกต่ำจากการทุ่มงบประมาณในการทำสงครามไม่ได้เกิดเฉพาะในญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ได้ร่วมไปถึงประเทศที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งหมด ทั้งฝ่ายผู้ก่อสงครามอย่างฝ่ายอักษะ และฝ่ายพันธมิตร รวมไปถึงประเทศที่ถูกยึดครอง ทุกประเทศต่างก็ได้รับผลกระทบด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นนับเป็นปัญหาที่ตามมาหลังจากเกิดสงคราม โดยเฉพาะญี่ปุ่นในช่วงสงครามถือได้ว่าเป็นช่วงที่บ่าคั่งในการทำสงครามอย่างมาก ญี่ปุ่นได้ทุ่มงบประมาณส่วนใหญ่ของประเทศในการทำสงคราม โดยไม่สนใจเรื่องปากท้องหรือความเป็นอยู่ของคนในประเทศเลย ซึ่งในช่วง ค.ศ. 1881 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในระยะแรกมุ่งเน้นในด้านอุตสาหกรรมเพื่อการทหารมากกว่าอุตสาหกรรมเพื่อการอุปโภคบริโภค หรืออุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักร

เพื่อการบริโภค เพราะญี่ปุ่นในช่วงนั้นต้องการสร้างกองทัพมากกว่าความเป็นอยู่ของประชาชน (ประเสริฐ จิตติวัฒน์พงศ์ 2526 : 45) ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงสร้างผลิตภัณฑ์ทั้งหมดในช่วงเตรียมทำสงครามแปซิฟิกกับสหรัฐอเมริกา สัดส่วนได้ลดลงมาเหลือเพียง ร้อยละ 18.1 ใน ค.ศ. 1940 จากที่แต่เดิมใน ค.ศ. 1920 มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 34 (ไชยวัฒน์ คำชู 2530 : 35) ผลที่ตามมาจากการทำสงครามจึงกลายเป็นปัญหาที่ญี่ปุ่นต้องเร่งแก้ไข ทั้งการเสียชีวิตของทหารและพลเรือน โรงงานอุตสาหกรรมและบ้านเรือนถูกทำลาย การขาดแคลนสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน ความอดอยากหิวโหยของประชาชน การเกิดปัญหาเงินเฟ้อ และการว่างงานในเวลาต่อมา นับเป็นสิ่งที่ญี่ปุ่นต้องแบกรับและอดทนต่อสภาพที่ต้องเผชิญ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1945 นอกจากความเสียหายและสภาพพลัดพรากจากที่อยู่อาศัยจากการถูกทิ้งระเบิดปรมาณูแล้ว ญี่ปุ่นยังประสบกับปัญหาความขาดแคลนเชื้อเพลิง พลังงานและวัตถุดิบ การขนส่งที่ไม่พอเพียง และความกลัวว่าอุปกรณ์ต่างๆ อาจถูกยึดไปเพื่อเป็นการชดเชยค่าเสียหายในการก่อสงคราม ทั้งหมดนี้เมื่อรวมกับการสูญเสียอาณานิคมและตลาดต่างประเทศก็กลายเป็นอุปสรรคในการฟื้นตัว ประกอบกับการสลายระบบจากการตัดสินใจของสหรัฐอเมริกาที่จะยกเลิก “ไชบัตสุ” ซึ่งนำไปสู่การล้มเลิกของบริษัทที่ถือศูนย์กลางของไชบัตสุ และการสลายวิสาหกิจรวมตัว ออกเป็นหน่วยย่อย (ทองสุข เกตุโรจน์ 2543 : 461-462) ซึ่งในช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามายึดครองญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกามีความพยายามที่จะให้ญี่ปุ่นเป็นประชาธิปไตย โดยมีระบบทุนนิยมเสรีมาใช้ในการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจ ในช่วงแรกของการฟื้นฟูเศรษฐกิจของญี่ปุ่นจึงมีประสิทธิภาพน้อยกว่าที่เคยเกิดขึ้นก่อนที่จะเป็นผู้แพ้สงครามอย่างแน่นอน

แต่หลังจากที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่นเองก็ได้เร่งพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อฟื้นฟูฐานะของประเทศอีกครั้ง และด้วยความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมการประดิษฐ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาเทคโนโลยีขั้นสูงที่ได้รับมาจากสหรัฐอเมริกา (ทองสุข เกตุโรจน์ 2543 : 464) ทำให้ญี่ปุ่นใช้เวลาเพียงไม่กี่ปีก็สามารถฟื้นฟูประเทศให้กลับมาดีขึ้นมาได้ จนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจมาจนถึงปัจจุบัน

3.2 ญี่ปุ่นกลายเป็นผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่ 2

เมื่อกองทัพญี่ปุ่นดำเนินการขยายอำนาจของตนสู่ภายนอกประเทศตามนโยบายลัทธิทหารนิยมจนนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา ความรุนแรงของสงครามมหาเอเชียบูรพาเริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ความกังวลของนานาประเทศก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น ในที่สุดการรบครั้งสุดท้ายที่ยิ่งใหญ่ก็มาถึงเส้นทางสุดท้าย เมื่อสหรัฐอเมริกายุติสงครามด้วยการทิ้งระเบิดปรมาณูสองลูกที่เมืองฮิโรชิมา ในวันที่ 6 สิงหาคม และเมืองนางาซากิ ในวันที่ 9 สิงหาคม โดยระเบิดปรมาณูที่ทิ้งที่เมืองฮิโรชิมา เป็นเหตุให้มีพลเรือนชาวญี่ปุ่นเสียชีวิตลงประมาณ 87,150 คน และระเบิดปรมาณูอีกลูกหนึ่งที่เมืองนางาซากิ เป็นเหตุให้ชาวญี่ปุ่นเสียชีวิตถึง 38,000 คน และต่อมามีคนอีกหลายหมื่นคนเสียชีวิตเพราะได้รับรังสีปรมาณู (สุรางค์ศรี ดันเสียงสม 2551 : 96)

ในตอนนั้นญี่ปุ่นถือว่าแพ้สงครามอย่างแท้จริงโดยไม่มีเงื่อนไข ต่อมาในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1945 พระจักรพรรดิใช้พระราชอำนาจประกาศยอมแพ้สงคราม และในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 เป็นการลงนามยอมแพ้สงครามอย่างเป็นทางการ (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2527 : 264)

นับได้ว่าเป็นการปิดฉากแผนการสร้างจักรวรรดิอันยิ่งใหญ่อย่างถาวร และเป็นความล้มเหลวของลัทธิทหารนิยมที่กองทัพญี่ปุ่นนำพาประเทศเดินทางไปสู่จุดจบที่น่าเศร้า ญี่ปุ่นต้องเสียทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งความสำเร็จและสิ่งต่างๆ ที่ได้ทำไว้ในเวลา 80 ปีที่ผ่านมาต้องประสบกับความหายนะ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของต่างชาติอย่างสหรัฐอเมริกาอีกด้วย การพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อย่างเช่น อุตสาหกรรมได้หยุดชะงักลงทันที แม้แต่ผลิตผลทางการเกษตรก็ลดลงประมาณหนึ่งในสาม เมืองใหญ่ๆ ยกเว้นเกียวโตถูกทำลายเกือบหมด รวมทั้งเมืองเล็กๆ รongมาด้วย ประชากรต้องกระจัดกระจายไปทั่วประเทศ เศรษฐกิจก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ตามปกติ (วุฒิชัย มูลศิลป์ 2531 : 91) ดังนั้นถึงแม้สงครามจะจบลง แต่ปัญหาที่จะตามมาเป็นเพียงสิ่งที่เพิ่งเริ่มต้นขึ้น ความเจ็บปวดที่ชาวญี่ปุ่นได้รับหลังสิ้นสุดสงครามทำให้พวกเขาตระหนักได้ว่าสงครามเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นหลงทางมาหลายปี และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกลับไปแก้ไขได้อีก เป็นความหายนะที่ชาวญี่ปุ่นจะไม่หันกลับไปทำอีกเด็ดขาด

3.3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของญี่ปุ่นภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกา

หลังจากที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการยึดครองโดยฝ่ายพันธมิตร ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการตะวันออกไกล (Far Eastern Commission) ที่ได้รับชัยชนะตั้งแต่วันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1945 จนถึง ค.ศ. 1952 แต่ในทางปฏิบัติสหรัฐอเมริกาเป็นผู้กำหนดนโยบายและปฏิบัติการในการยึดครองญี่ปุ่นแต่เพียงผู้เดียว โดยพลเอกดักลาส แมคอาเธอร์ (Douglas MacArthur) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของฝ่ายพันธมิตร (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2527 : 286) ญี่ปุ่นภายใต้การยึดครองของสหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมในสังคมญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาพยายามล้มล้างค่านิยมเก่า ทั้งคำสอนต่างๆ ตามศาสนาชินโต และค่านิยมแบบซามูไร เป็นต้น ค่านิยมเหล่านี้สหรัฐอเมริกามองว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่ก้าวร้าวและรุกรานประเทศอื่นๆ

นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาก็ได้เปลี่ยนแปลงสังคมญี่ปุ่นอีก โดยการนำกฎหมายพลเรือน (Civil Code) มาใช้ใน ค.ศ. 1948 ซึ่งกฎหมายพลเรือนนี้แสดงถึงการสิ้นสุดของค่านิยมแบบซามูไร มีรายละเอียดดังนี้ คือ 1. ยกเลิกสถาบันอิเอะ เป็นสถาบันครอบครัวที่ประกอบด้วยคู่แต่งงานและบุตร หัวหน้าครอบครัวคือหัวหน้าอิเอะ ลูกชายคนโตคือผู้สืบทอดอิเอะ สมบัติทั้งหมดเป็นสมบัติของอิเอะ 2. ยกฐานะของสตรีในสังคม ตามกฎหมายพลเรือนสตรีมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น คือ สตรีมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของหรือได้รับทรัพย์สินจากบิดามารดา และสิทธิในการหย่าร้าง 3. กฎหมายความเท่าเทียมระหว่างสามีภรรยา (สุรางค์ศรี ดันเสียงสม 2551 : 116) นอกจากการนำกฎหมายพลเรือนมาใช้แล้ว ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาของญี่ปุ่น

ให้มีจิตสำนึกในเรื่องประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ตื่นสุดลง สหรัฐอเมริกาพยายามสร้างญี่ปุ่นให้เป็นประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบสหรัฐอเมริกา

ญี่ปุ่นต้องยอมให้กำลังทหารของสหรัฐอเมริกามาตั้งฐานทัพอยู่ในญี่ปุ่น ซึ่งได้มีการลงนามในสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกันระหว่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เพื่อเป็นการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามารักษาความมั่นคงปลอดภัยภายในประเทศญี่ปุ่นเอง หลังการยึดครองผ่านไป 3 ปี นโยบายปฏิรูปที่ดินของพลเอกแมคอาเธอร์ก็มีน้อยลงตามลำดับ แต่กลับมานั้นนโยบายให้ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรแนบแน่นกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเพลามือในการทำลายโซบัตสึ พร้อมกับสนับสนุนการตั้งกองกำลังป้องกันตัวเองของญี่ปุ่นขึ้น ซึ่งเป็นกองกำลังตำรวจใน ค.ศ. 1950 ทำให้คนญี่ปุ่นจำนวนมากไม่สบายใจต่อการริเริ่มนโยบายให้ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรแนบแน่นกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ (เพ็ญศรี กาญจนมัย 2527 : 289) ซึ่งคนญี่ปุ่นในช่วงนั้นเกรงกันว่าสหรัฐอเมริกาคจะเป็นผู้ทำสงครามแบ่งโลก และนำญี่ปุ่นเข้าไปพัวพันกับความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและค่ายคอมมิวนิสต์ในฐานะพันธมิตรด้วย เพราะหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 คนญี่ปุ่นต่างก็รู้สึกว่าการทำสงครามเป็นสิ่งที่น่ากลัว สงครามไม่ได้ช่วยให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้นเลย ชาวญี่ปุ่นจึงไม่ต้องการที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามอีกครั้ง

บทสรุป

แนวทางลัทธิทหารนิยมของกองทัพญี่ปุ่นเป็นแนวทางที่ญี่ปุ่นดำเนินการรวบรวมและหล่อหลอมคนทั้งประเทศให้เกิดความคิดเดียวกันที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นจักรวรรดินิยม แต่ในการขยายอิทธิพลออกสู่ภายนอกประเทศในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1930 - 1945 นี้มีความรุนแรงอย่างมาก จนนานาประเทศต่างก็ประณามการกระทำของญี่ปุ่นว่าป่าเถื่อน และไร้ซึ่งมนุษยธรรม ถึงแม้ในช่วงแรกจะประสบความสำเร็จในการยึดครองประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จนนำไปสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา แต่สุดท้ายญี่ปุ่นก็ต้องพ่ายแพ้ในสงครามมหาเอเชียบูรพาอย่างไม่มีเงื่อนไขจากการถูกล้อมด้วยระเบิดปรมาณูของสหรัฐอเมริกาที่เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิ ผลที่ตามมาหลังจากที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามเป็นความสูญเสียที่ร้ายแรงมากกว่าความสำเร็จที่เคยได้มาเสียอีก ความสูญเสียต่อญี่ปุ่นจากสงครามในครั้งนี้ไม่อาจสามารถประเมินเป็นราคาได้ เพราะไม่ได้สูญเสียแต่เพียงทรัพย์สิน แต่ยังรวมไปถึงการสูญเสียชีวิตของคนญี่ปุ่น รวมทั้งความรู้สึกของคนในชาติที่ต้องบอบช้ำและทุกข์ทนกับภาวะยากลำบากภายหลังสงครามซึ่งเป็นสิ่งที่คนญี่ปุ่นไม่อาจลืมเลือน ดังนั้นผลของสงครามในครั้งนั้นไม่ได้จับแค่กลุ่มคนกลุ่มเดียวที่นำพาประเทศไปสู่หายนะ และไม่ใช่แค่ประเทศญี่ปุ่นประเทศเดียวที่ได้รับผลกระทบ แต่ผลกระทบได้ครอบคลุมไปทั่วโลก ถือเป็นประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญที่ได้ถูกจารึกไว้เป็นประวัติศาสตร์บาดแผลของกองทัพญี่ปุ่น

บรรณานุกรม

เจียน ชีระวิทย์. **วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2511.

เคนเนธ บี. ไซท์. **สร้างคนสร้างชาติ สไตส์ญี่ปุ่น**. แปลโดย ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรือง
สาส์นการพิมพ์, 2528.

ไชยวัฒน์ คำชู. **นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น : ความเปลี่ยนแปลงและต่อเนื่อง**. กรุงเทพฯ: เลกแอนน์ฟาร์-
เท่น พริ้งดิง, 2549.

บิสลีย์ ดับเบิลยู จี. **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ
กรมวิชาการ, 2543.

ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. **ญี่ปุ่น : การแสวงหาฐานะเท่าเทียม**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2526.

ปัทมา รัชเมธรัตน์. (2551). “กองทัพญี่ปุ่นกับการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ในสงครามมหาเอเชียบูรพา.”
สารนิพนธ์ปริญญาตรีสาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พวงทิพย์ เกียรติสกุล. **ทางรถไฟสายใต้ในเงาอาทิตย์อุทัย**. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, 2554

เพ็ญศรี กาญจนินัย. **ประวัติศาสตร์ทั่วไปของญี่ปุ่นสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2527.

ริชาร์ด สตอร์รี่. **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. แปลโดย ม.ร.ว.ประกายทอง ลิริสุข และพรณี ทรงบุญมี.
กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2541.

เยาวดี รุ่งเจริญพร. (2550). “ความสำคัญของไทยต่อกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา
(ค.ศ.1941-1945).” สารนิพนธ์ปริญญาตรีสาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

สุรางค์ศรี ดันเสียงสม. ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

อิเกะ, โนบุตากะ. ปกัหาริย์ญี่ปุ่น. แปลโดย สมบูรณ์ สุภศิลป้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรบรรเจิด, 2523.

เอ็ดวิน โอ ไรเซาเออร์. ญี่ปุ่น. แปลโดย วุฒิชัย มวลศิลป้ . กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2531.